स्याङ्जा जिल्ला भाटखोला गा.वि.स.मा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

स्नातकोत्तर तहको नेपाली विषयको दशौँ पत्र (५४०-६) को प्रयोजनका

निमित्त प्रस्तुत

अध्ययन पत्र

प्रस्तोता

चोलामाया पाध्या

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष

क्याम्पस रोल नं : ३३/०६७

त्रि.वि.वि. दर्ता नं : ५५४४६-९१

परीक्षा रोल नं : ४८०१०९

नेपाली विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

पृथ्वीनारायण क्याम्पस

पोखरा

२०७३

स्याङ्जा जिल्ला भाटखोला गा.वि.स.मा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन

चोलामाया पाध्या

२०७३

स्याङ्जा जिल्ला भाटखोला गा.वि.स.मा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

स्नातकोत्तर तहको नेपाली विषयको दशौँ पत्र (५४०-६) को प्रयोजनका

निमित्त प्रस्तुत

अध्ययन पत्र

प्रस्तोता

चोलामाया पाध्या

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष

क्याम्पस रोल नं : ३३/०६७

त्रि.वि.वि. दर्ता नं : ५५४४६-९१

परीक्षा रोल नं : ४८०१०९

नेपाली विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

पृथ्वीनारायण क्याम्पस

पोखरा

२०७३

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस अन्तर्गत नेपाली विभागका स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षका विद्यार्थी चोलामाया पाध्याले **स्याङ्जा जिल्ला भाटखोला गा.वि.स.मा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन** शीर्षकको अध्ययनपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस अध्ययनपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि पृथ्वीनारायण क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्न सिफारिस गर्दछु ।

____

शोध निर्देशक

कृष्ण प्रसाद पौडेल

सह-प्राध्यापक

नेपाली विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

मिति : २०७३।१२।१

सन् : १४/०३/२०१७

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस नेपाली विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्र (५४०-६) को आंशिक परिपूर्तिको लागि मैले भाटखोला गाउँ विकास समितिमा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन शीर्षक राखी आदरणीय गुरु कृष्णप्रसाद पौडेलको कुशल निर्देशन मैले यो अध्ययनपत्र तयार पारेकी हुँ ।

मानवीय जीवन सङ्घर्षमय छ । सङ्घर्षमय जीवन भन्नुको अर्थ प्रतिस्पर्धात्मक जीवन हो । मानिसले कुनै पनि क्षेत्रमा सफलता हासिल गर्नका लागि निरन्तर साधनारत रहनु पर्दछ । त्यसैले कुनै पनि विषयमा अध्ययनपत्र तयार पार्नु पनि अत्यन्त जटिल एवम् चुनौतीपूर्ण कार्य हो । यस्तो कार्य सम्पन्न गर्नका लागि आफ्नो साधना मात्र प्रयाप्त हुँदोरहेनछ । यस्तो कार्य पूरा गर्न अग्रजहरूको सल्लाह, सुझाव, सहयोग तथा प्रेरणा पनि अपरिहार्य हुँदोरहेछ । प्रस्तुत अध्ययनपत्र तयार गर्ने क्रममा मलाई सुरुदेखि अन्त्यसम्म हरेक कार्यमा महत्त्वपूर्ण समय, सुझाव र सल्लाह दिई सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु सह-प्राध्यापक कृष्णप्रसाद पौडेल, आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने भाटखोला गा.वि.स. निवासी बुबा आमा, दाजुभाइ, दिदीबहिनीका साथै गा.वि.स.मा कार्यरत कर्मचारीप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै यस अध्ययनपत्र लेखन कार्यमा हर क्षेत्रबाट सहयोग गर्ने छोराहरू रवि र दिवस लामिछानेलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । मलाई पालनपोषण गरी यहाँसम्म पुऱ्याउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्नु भएका मेरा स्व. पिता चूडामणि पाध्याय, माता ईश्वरीदेवीप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसैगरी भाटखोला गा.वि.स.का जातजाति तथा अन्य महत्त्वपूर्ण विवरणका बारे जानकारी गराई सहयोग गर्नुहुने जिल्ला तथ्याङ्क कार्यालय स्याङ्जामा कार्यरत कर्मचारी पशुपति खनाल, अध्ययनपत्रलाई मूर्त रुप दिन आवश्यक पत्रपत्रिका एवम् पुस्तकहरू उपलब्ध गराईदिने पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय पुस्तकालयका कर्मचारीलाई हार्दिक धन्यवाद टक्रयाउन चाहन्छु । यस्तै कम्प्युटर टाइमा सहयोग गर्ने रवि लामिछाने, दिवस लामिछाने, सुष्मिता भुजेल, साजसज्जा र अन्तिम रूप दिनमा सहयोग गर्ने गण्डकी हाई-टेकका अनु बरालप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत अध्ययनपत्रको मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७३।१२।१

सन १४/०३/२०१७

....

चोलामाया पाध्या

क्रमाङ्क : ३३।०६७

त्रि.वि.वि. दर्ता नं : ५५४४६-९१

परीक्षा रोल नं : ४८०१०९

विषय सूची

पृष्ठ

स्वीकृति पत्र

सिफारिस पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

सङ्क्षिप्त रूप तथा चिह्न सूची

पहिलो परिच्छेद : अध्ययन पत्रको परिचय **१-४**

१.१ विषय प्रवेश १

१.२ अध्ययनपत्रको शीर्षक १

१.३ अध्ययनपत्रको प्रयोजन १

१.४ समस्या कथन २

१.५ अध्ययनको उद्देश्य २

१.६ पूर्व कार्यको विवरण २

१.७ शोध कार्यको औचित्य ३

१.८ अध्ययनको सीमा ४

१.९ सामाग्री सङ्कलन विधि ३

१.१० अध्ययनको रूपरेखा ४

दोस्रो अध्याय : भाटखोला गाविस क्षेत्रको परिचय **५-१०**

२.१ भाटखोला क्षेत्रको परिचय ५

२.२ भाटखोला गा.वि.स.को जनसंख्या ६

२.३ भौगोलिक अवस्थिति ६

२.४ प्राकृतिक सम्पदा ७

२.५ सामाजिक र साँस्कृतिक अवस्था ८

२.६ आर्थिक अवस्था ८

२.७ शैक्षिक अवस्था ९

२.८ निष्कर्ष ९

तेस्रो अध्याय : लोक साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय **११-१९**
३.१ लोक साहित्यको परिचय ११
३.२ लोक साहित्यको परिभाषा ११
३.३ लोक साहित्यका विधा १२
३.४ लोकगीतको सैद्धान्तिक परिचय १३
३.५ लोकगीतका तत्त्वहरू १४
३.६ लोकगीतका विशेषताहरू १६
३.७ लोकगीतको वर्गीकरण १८
३.८ निष्कर्ष १९

चौथो अध्याय : भाटखोला क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको अध्ययन र विश्लेषण **२०-४५**
४.१ भाटखोला क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीत २०
४.२ भाटखोला क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको वर्गीकरण २०
४.२.१ जीवनचक्रसँग सम्बन्धित लोकगीत २०
४.२.१.१ माहल/मागल २१
४.२.१.२ रत्यौली गीत २२
४.२.१.३ निष्कर्ष २३
४.२.२ ऋतुचक्रसँग सम्बन्धित (श्रम र पर्व) लोकगीत २३
४.२.२.१ श्रमगीत २३
४.२.२.२ पर्वगीत २६
४.२.२.३ निष्कर्ष २९
४.२.३ धार्मिक गीत ३०
४.२.४ बाह्रमासे गीत ३२
४.३ भाटखोला क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको विश्लेषण ३६
४.३.१ भाटखोला क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको सामाजिक अध्ययन ३६
४.३.२ सामाजिक एवम् पारिवारिक जीवन चित्रण ३७
४.३.३ सांस्कृतिक जीवन चित्रण ३८
४.३.४ गीतमा प्रयुक्त लय ४०

४.३.५ गीतमा प्रयुक्त छन्द ४१

४.३.६ भाषिक अध्ययन ४२

४.४ निष्कर्ष ४५

पाँचौं अध्याय : उपसंहार **४६-४९**

५.१ .सारांश ४६

५.२ निष्कर्ष ४६

५.३ सुझाव ४८

सन्दर्भ सूची **४९**

परिशिष्ट खण्ड

परिशिष्ट : खण्ड **क-म**

परिशिष्ट : १ स्याङ्जा जिल्लाको भाटखोला गा.वि.स. क्षेत्रमा प्रचलित लोकगीतको सङ्कलन

१. माहल/मागल

१.१ छोराको विवाहमा गाइने रत्यौली

२. जेठ महिनामा मकै, धान, धान र कोदोको बीउ गोड्दा गाइने जेठे गीत

३. भजन गीत (धर्मकार्य तथा पूजाको समाप्तिपछि बेलुका गाइने गीत)

३.१ कीर्तन (पूजा सकेपछि रातभर गाइने गीत)

३.२ आरती भजन (आरती बाल्दा गाइने भजन गीत)

४. माया प्रेमका गीत

४.१ बालगीत

४.२ दोहोरी गीत (युवायुवतीले सवालजवाफसहित गाउने गीत)

४.३ एकोहोरी गीत (एक्लै मनको पीडा, व्यथा, निराशा व्यक्त गरी गाइने गीत)

परिशिष्ट २. विभिन्न उत्सवमा लोकगीत तथा नृत्य प्रस्तुत गर्दै युवायुवती

सङ्क्षिप्त रूप तथा चिह्न सूची

सङ्केत	अर्थ
× × ×	केही पङ्क्ति छोडिएको
/	वा, अथवा र छुट्याउने
( )	स्पष्ट पारिएको
:-	उदाहरणार्थ
...	क्रमशः अंश दोहोऱ्याउने
" " / ' '	उद्धरण चिह्न

सङ्क्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
आई.ए.	इन्टर अफ आर्टस्
एम.ए.	मास्टर अफ आर्टस्
एस.एल.सी.	स्कुल लिभिङ सर्टिफिकेट
क्र.स	क्रम सङ्ख्या
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नं.	नम्बर
ने.रा.प्र.प्र	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
मा.वि	माध्यमिक विद्यालय
वि.सं.	विक्रम संवत्
पृ.	पृष्ठ
ब.	बहादुर
सम्पा.	सम्पादक
सा.प्र.	साझा प्रकाशन